

**Studia Historyczne, Rok XLVI, 2003, Zeszyt Specjalny (184)
poświęcony pamięci Profesora dr. Józefa Buszki,
Kraków 2003**

22 października 2003 roku zmarł Józef Buszko, znakomity uczony, wybitny badacz dziejów społecznych i ruchów politycznych, znawca historii Polski i powszechnej XIX i XX wieku, wieloletni redaktor „Studiów Historycznych”, nauczyciel akademicki i wychowawca wielu pokoleń historyków. W związku z Jego śmiercią zespół redakcyjny „Studiów Historycznych”, wydał zeszyt specjalny, w którym wielu Jego przyjaciół, współpracowników, uczniów podzieliło się wspomnieniami utrwalając pamięć o tym niezwykłym uczonym.

Zeszyt otwiera artykuł Ireny Paczyńskiej, *Pamięci Profesora dr. Józefa Buszki (1925–2003)* omawiający drogę życiową i naukową oraz imponujący dorobek Profesora. Józef Buszko urodził się 2 września 1925 roku w Dębicy w rodzinie o patriotycznych tradycjach i dużym prestiżu w miejscowym środowisku. 9 marca 1945 r. zapisał się na Wydział Filozoficzny Uniwersytetu Jagiellońskiego, na kierunku historia i od tego momentu Jego naukowe i zawodowe losy związane były z tą uczelnią. Po ukończeniu studiów, w marcu 1948 r., związał się z kierowaną przez Kazimierza Piwarskiego Katedrą Historii Nowożytnej Powszechnej, najpierw jako doktorant-stypendysta Komisji do Spraw Odbudowy Nauki Polskiej, a od 1 kwietnia 1949 r. jako młodszy asystent. Następnie, w wyniku zmian organizacyjnych, pracował w Katedrze Historii Polski Nowożytnej i Najnowszej i tu w 1951 r. został asystentem, w roku 1952 starszym asystentem, a w 1953 r. adiunktem. Tytuł naukowy doktora uzyskał 17 grudnia 1949 r., docenta 24 czerwca 1955 r., profesora nadzwyczajnego nauk humanistycznych 28 maja 1966 r., profesora zwyczajnego 4 kwietnia 1974 roku. Od roku akademickiego 1961/62 kierował Zakładem Najnowszej Historii Polski UJ, przekształconym później w samodzielny Zakład w ramach Instytutu Historii (od początku lat 70. pod nazwą Zakład Historii Polski Najnowszej). Funkcję tę pełnił do przejścia na emeryturę 30 września 1995 r. Od 1 października 1968 do 31 sierpnia 1975 r., sprawował funkcję prorektora UJ, od 1 października 1978 do 31 sierpnia 1981 r. dyrektora Instytutu Historii UJ.

Zainteresowania naukowo-badawcze Profesora początkowo skupiały się na historii politycznej Galicji. Zainteresowania dziejami Galicji prowadziły do podejmowania kwestii ukraińskiej. Był znakomitym znawcą historii austriackiego parlamentaryzmu i działalności Polaków w parlamencie wiedeńskim. Zajmował się też dziejami Krakowa i Uniwersytetu Jagiellońskiego. Był autorem kilkudziesięciu biogramów ludzi związanych z Galicją, zamieszczonych w *Polskim Słowniku Biograficznym*, prowadził badania nad dziejami okupacji, aktywnie zajmował się badaniami o charakterze regionalnym.

Osiągnięcia naukowe, dydaktyczne i organizacyjne Profesora przyniosły Mu uznanie i szacunek środowiska naukowego, a także wiele wyróżnień.

O spotkaniach na gruncie towarzyskim i koleżeńskim zapoczątkowanych w gronie młodych wówczas asystentów UJ w latach pięćdziesiątych ubiegłego stulecia i kontynuowanych do dnia dzisiejszego oraz uczestnictwie w nich Profesora Józefa Buszki w szkicu *Nasz przyjaciel Józef Buszko* wspominają uczestnicy tych kawiarnianych spotkań: Maria Borecka-Arctowa, Mirosław Frančić, Jan Grochowski, Stanisław Grodziski, Irena Homola-Skapska, Marian Konieczny, Andrzej Kozanecki, Aleksander Krawczuk, Andrzej Kurz, Bruno Miecugow, Antoni Podraza, Aleksander Szulc, Stanisław Wiśniewski, Marian Zgórniak, Adam Zieliński, podkreślając nieoceniony wkład Profesora w tworzenie owego zespołu i klimatu jego spotkań dzięki Jego rozległej wiedzy, życzliwości wobec ludzi, prawdziwej galicyjskiej roztropności, swoistemu poczuciu humoru.

Karolina Grodziska w swoim szkicu *Dary Profesora Józefa Buszki dla Biblioteki Naukowej PAU i PAN w Krakowie* podkreśla Jego istotny wkład w rozwój biblioteki poprzez liczne dary książkowe, które służą obecnie zarówno badaczom, jak i studentom.

Feliks Kiryk we *Wspomnieniu o Józefie Buszce* pisze o roli Profesora w rozwoju kadry naukowej kierunku historii w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Krakowie. Profesor Józef Buszko od roku 1952 współpracował z Wyższą Szkołą Pedagogiczną w Krakowie, prowadząc wykłady i seminaria magisterskie z historii Polski lat 1918–1945. Problematyka seminariów była różnorodna, przeważała historia polityczna, na dalszym miejscu plasowała się historia oświaty, historia gospodarcza i społeczna, biografistyka i historia regionalna. Pracując na kierunku historycznym naszej uczelni aż do przejścia na emeryturę wypromował 196 magistrów historii. Spośród jego seminarzystów z Wyższej Szkoły Pedagogicznej dziesięć osób uzyskało stopień doktora nauk humanistycznych uczęszczając na seminarium doktoranckie, które prowadził profesor Józef Buszko na Uniwersytecie Jagiellońskim. Był promotorem rozpraw doktorskich następujących osób w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Krakowie: Alina Fitowa, Marian Fortuna, Wincenty Kołodziej, Józef Łaptos, Ryszard Madej, Władysław Masiarz, Piotr Matusak, Aleksandra Pietrzyk, Andrzej Wojtas, Jerzy Zawistowski. Połowa z tej grupy uzyskała stopnie doktora habilitowanego i tytuły profesorskie.

Ryszard Kotarba w artykule *Związki profesora dr. Józefa Buszki z Okręgową Komisją Badania Zbrodni Hitlerowskich w Krakowie* pisze o pracy Profesora w tej

instytucji. W 1968 r. został powołany do tak zwanego zespołu badawczo-dokumentacyjnego, zaś w roku następnym był już jednym z jego wiceprzewodniczących. Od 30 kwietnia 1973 r. aż do likwidacji Komisji w 1999 r. pełnił funkcję jej kierownika. Autor wspomina też o zaangażowaniu Profesora w sprawy Państwowego Muzeum w Oświęcimiu, którego był konsultantem naukowym, a w latach 90. wszedł w skład Międzynarodowej Rady Oświęcimskiej. W czasie swojego wieloletniego kierowania Okręgową Komisją Badania Zbrodni Hitlerowskich w Krakowie Profesor dał się poznać jako organizator i inspirator wielu fortunnych przedsięwzięć. Należy podkreślić, że swoją autentycznie bezinteresowną i społeczną pracę traktował z pasją i satysfakcją.

Władysław Masiarz w artykule *Józef Buszko – koordynator badań nad dziejami tajnej oświaty w latach okupacji hitlerowskiej* pisze o pracach trzydziestoosobowego zespołu badawczego, którym kierował Profesor Buszko przez 21 lat (1972–1993). Efektem pracy tego zespołu było opracowanie słownika biograficznego nauczycieli – ofiar wojny, eksterminacji i uczestników ruchu oporu, w tym tajnego nauczania.

Jego uczniowie i przyjaciele podkreślają, że Profesor był człowiekiem o głębokiej wiedzy, dużej kulturze osobistej i społecznej, otwartym na innych, życzliwym, wymagającym od siebie i mobilizującym innych, a przy tym prawym i szlachetnym. O tej tak bogatej sylwetce i niezwyklej osobowości dowiadujemy się ze wspomnień Czesława Brzozy *Z profesorem Buszką na obozach naukowych*, Andrzeja Kozaneckiego *Z mojej pamięci...*, Andrzeja Pilcha *Życzliwy kolega*, Władysława A. Serczyka *Sąsiad*, Adama Zielińskiego *Straciłem bardzo bliskiego mi człowieka...*

W Zeszytach Specjalnych zamieszczone są również artykuły: Jerzego Adama Radomskiego *Kapitan dr Alojzy Józef Buszko (1896–1957)* przedstawiający biografię ojca Profesora, Franciszka Pipera *Związki prof. dr. Józefa Buszki z Państwowym Muzeum Auschwitz-Birkenau w Oświęcimiu* i Teresy Stanek *Współpraca Prof. dr. hab. Józefa Buszki z organizacjami kombatanckimi*.

W zakończeniu Zeszytów Specjalnych „Studiów Historycznych” znajduje się opracowana przez Irenę Paczyńską bibliografia prac Józefa Buszki za lata 1951–2003 obejmująca 378 pozycji oraz wykaz Jego bogatej pracy redaktorskiej, udział w radach i komitetach redakcyjnych wielu periodyków.

Czesław Michalski